

Beata Chilicka-Jugowicz

Wizyta studyjna do Niemiec

23 – 29 czerwca 2013 r.

Podczas wizyty studyjnej w Lipsku i Halle poznałam system szkolenia pracowników szkół Saksonii – Anhalt i Saksonii oraz wzbogaciłam wiedzę w zakresie organizacji ewaluacji zewnętrznej w tych dwóch landach, narzędzi stosowanych podczas badań i działań szkół po przeprowadzeniu ewaluacji.

System szkolnictwa w Niemczech tworzy skomplikowaną strukturę, co jest konsekwencją federacyjnego charakteru tego państwa. Kompetencje w dziedzinie oświaty podzielone są między państwo (BUND) i Landy. Na szczeblu centralnym tworzy się jedynie ustawowe ramy prawne związane z oświatą. Każdy kraj związkowy posiada własne Ministerstwo Oświaty, które ma dużą niezależność w kształtowaniu polityki edukacyjnej na swoim terenie. Konsekwencją takiego podziału kompetencji są znaczne różnice występujące w poszczególnych landach dotyczące: rodzajów szkół, programów nauczania, celów kształcenia, kwalifikacji nauczycieli i ich pozycji społecznej. Od kilkunastu lat różne kraje związkowe decydują się na wprowadzanie ewaluacji, jako strategii pozyskiwania informacji o pracy szkół. W Saksonii - Anhalt ewaluacja zewnętrzna prowadzona jest od 2004r., a w Saksonii od 2007 r.

W Saksonii – Anhalt zewnętrzna ewaluacja prowadzona jest przez pracowników Narodowego Instytutu ds. Jakości Szkół i Edukacji Nauczycieli (LISA). Do zadań instytutu należy nie tylko przeprowadzanie ewaluacji, ale również organizowanie i przeprowadzanie badań osiągnięć uczniów oraz prowadzenie doskonalenia i doskonalenia nauczycieli.

Badanie ewaluacyjne w Saksonii – Anhalt prowadzone jest w sześciu obszarach pracy szkoły: osiągnięcia uczniów, nauczanie i warunki nauki, profesjonalizm nauczycieli, zarządzanie szkołą, organizacja pracy w szkole, atmosfera i kultura panująca w placówce. Do tej pory były to ewaluacje całościowe. Wszystkie wizytacje w szkołach przebiegają według tego samego harmonogramu działań. Na tydzień przed rozpoczęciem badań osoby wchodzące w skład zespołu ewaluacyjnego odwiedzają szkołę, zwiedzają ją i poznają warunki techniczno - materialne, w jakich dana placówka funkcjonuje. Badania przeprowadzane są z zastosowaniem jednakowych kryteriów jakościowych. Ocena jakościowa dokonywana jest na podstawie ocen eksperckich dwóch wizytatorów. Dwa tygodnie po wizytacji, szkoła otrzymuje projekt sprawozdania i ma możliwość wnieść do niego swoje uwagi. Następnym krokiem jest prezentacja raportu w placówce mająca na celu wyjaśnienie jego struktury, udzielenie pomocy w lepszym zrozumieniu jego treści oraz wyznaczeniu celów i kierunków dalszego rozwoju szkoły. Szkoły są zobowiązane do tego, aby przedyskutować sprawozdanie, wyciągnąć z niego wnioski i wdrożyć konkretne działania mające na celu rozwój jakościowy.

Obecnie opracowywane są procedury ewaluacji tematycznej mającej objąć trzy stałe obszary i dodatkowo zagadnienia wskazane przez szkołę (z podanych do wyboru).

W związku ze wzrastającą autonomią szkoły i odpowiedzialnością dyrektora za pracę szkoły pojawiła się potrzeba kształcenia kadry kierowniczej. Od 2011r. osoby pracujące w szkole mogą studiować na kierunku zarządzanie instytucjami edukacyjnymi.

W Saksonii ewaluacja zewnętrzna prowadzona jest przez pracowników Saksońskiego Instytutu Oświatowego (SBI). Ewaluatorem może zostać nauczyciel, który ukończy roczne szkolenie. Metody badawcze stosowane w ewaluacji zewnętrznej są podobne do metod wykorzystywanych w Polsce, ale obserwuje się znacznie więcej zajęć (około 30), a na podstawie wywiadów określone są mocne i słabe strony pracy szkoły. Raport z ewaluacji zewnętrznej zawiera m.in. wyniki oznaczone kolorami i podane w formie uśrednionych ocen punktowych w skali od 1 do 5. Raport jest prezentowany i przekazywany tylko zainteresowanej szkole, która sama decyduje o ewentualnym upublicznieniu jego treści. Na podstawie wyników ewaluacji szkoła ma obowiązek sformułować cele, określić metody stosowane w ich osiąganiu, a także powinna sprawdzić, czy cele zostały osiągnięte. W realizacji tych zadań placówki wspierane są przez referentów i moderatorów zatrudnionych w Saksońskiej Agencji Edukacyjnej (SBA). Referenci wpierają szkołę na każdym etapie jej działania, a moderatorzy procesu wspierają szkołę na jej wniosek.

System szkolnictwa w Saksonii jest scentralizowany i nie podlegał zasadniczym zmianom od czasu zjednoczenia Niemiec. Obecnie szkoły borykają się z problemem stale malejącej liczby uczniów oraz brakiem kadry nauczycielskiej. Brak nauczycieli spowodowany jest tym, że nie posiadają oni statusu urzędnika państwowego i otrzymują niższe niż w innych landach uposażenie. Średni wiek nauczyciela w Saksonii wynosi 50 lat.

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP III

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim i Erą Ewaluacji Sp. z o.o. w ramach

III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

W Saksonii kształcenie nauczycieli odbywa się w dwóch etapach. Pierwszy z nich to studia na uniwersytecie połączone z praktykami w szkołach. Drugi etap, to służba przygotowawcza (staż realizowany w szkole). W procesie kształcenia przyszli nauczyciele nabywają szereg kompetencji z zakresu nauczania, wychowania, oceniania i wprowadzania innowacji. Podczas wizyty w Narodowym Instytucie ds. Jakości Szkół i Edukacji Nauczycieli w Saksonii - Anhalt z siedzibą w Halle zapoznaliśmy się z obowiązującym w tym kraju systemem szkolnictwa, sposobem prowadzenia nadzoru pedagogicznego oraz procedurą prowadzenia ewaluacji.

W Niemczech we wszystkich landach ewaluacja jest oddzielona od tradycyjnego nadzoru pedagogicznego. Celem ewaluacji jest przekazanie informacji o funkcjonowaniu szkoły przydatnych do planowania jej dalszej pracy.

W Saksonii - Anhalt nadzór pedagogiczny pełniony jest przez Krajowy Urząd Szkolny, natomiast ewaluację przeprowadza Dział Oceny Jakości Szkoły funkcjonujący w ramach Krajowego Instytutu Jakości Szkół i Kształcenia Nauczycieli. Od października 2004 roku do marca 2013 roku, w Saksonii - Anhalt przeprowadzono ewaluacje (całościowe) we wszystkich szkołach publicznych. Ewaluację przeprowadzono w zakresie 6 obszarów jakości:

- osiągnięcia uczniów;
- warunki uczenia i nauczania;
- profesjonalizm nauczycieli;
- organizacja szkoły;
- kierownictwo i zarządzanie;
- atmosfera i kultura w szkole.

Zastosowano następujące metody badawcze: obserwacja, badania ankietowe, analiza dokumentów, wywiad z dyrektorem, wywiady tematyczne z uczniami, rodzicami, nauczycielami, w których uczestniczy od 4-6 osób. Główną metodą jest obserwacja lekcji, która trwa do 20 minut. Ideą jest obserwacja jak największej ilości zajęć. Nauczyciele nie są informowani o tym, czy ewaluatorzy będą na ich lekcjach. Obserwacje prowadzone są w oparciu o arkusz zawierający 14 kryteriów. Jakość prowadzonych lekcji, to główny cel nadzoru pedagogicznego. Ewaluacje przeprowadzają od 3 do 6 osób w zależności od wielkości szkoły, w każdym zespole bierze udział ewaluator praktyk, najczęściej jest to dyrektor tego samego typu szkoły, w której jest przeprowadzana ewaluacja. Badanie w szkole trwa od 3 do 5 dni w zależności od wielkości szkoły. Dwa tygodnie później szkoła otrzymuje projekt raportu i ma prawo wypowiedzieć się na jego temat. Uwagi zgłoszone przez szkołę mogą być uwzględnione w raporcie ostatecznym, który szkoła otrzymuje 6 tygodni po ewaluacji. Na tym rola ewaluatorów się nie kończy, ponieważ spotykają się jeszcze kilka miesięcy po ewaluacji na konferencji końcowej. Jest to spotkanie w którym biorą udział nie tylko nauczyciele, ale również uczniowie i rodzice. Spotkanie ma charakter wspomagający, którego celem jest zrozumienie raportu oraz pomoc szkole „rozpocząć zmiany”. Adresatem raportu jest jedynie szkoła oraz nadzór pedagogiczny, którego zadaniem jest współpraca ze szkołą w zakresie wykorzystania wyników raportu, przy ustaleniu konkretnych wskazówek, celów oraz zachęcenie szkoły do prowadzenia ewaluacji wewnętrznej. Nadzór pedagogiczny nie ma jednak środków, aby egzekwować wyznaczanie i realizację celów. Dąży się, aby pokazać szkole, że zwiększenie jakości pracy szkoły będzie miało wpływ na polepszenie pracy nauczycieli.

W Saksonii - Anhalt zostały poddane ewaluacji zewnętrznej wszystkie szkoły. Obecnie pracuje się nad wprowadzeniem nowych procedur ewaluacji tematycznej. Takie badanie miałyby we wszystkich szkołach ewaluować tylko 3 ustanowione obszary tj.: lekcja, wyniki nauczania, zarządzanie jakością. Natomiast spośród pozostałych 11 zagadnień, szkoła miałaby wskazać te, w których chciałaby być przebadana np.

- jak bardzo zadowoleni są ze szkoły nauczyciele, rodzice, uczniowie;
- co robią nauczyciele, aby podnosić swoje kwalifikacje;
- jak szkoła realizuje doradztwo dla rodziców i uczniów;
- organizacja szkoły, lekcji;
- indywidualizacja nauczania;
- wyniki uczniów i ich ocena;
- demokratyczne podejście szkoły- włączenie rodziców i uczniów w nauczanie.

Szkoła może również sama zaproponować temat ewaluacji i stworzyć pytania do tego obszaru.

W Saksonii- Anhalt dużą wagę zwraca się na to, aby ewaluacja nie służyła do porównywania szkół, ponieważ zawsze prowadzi to do rankingu. Na życzenie dyrektorów w raporcie przekazywane są wskazówki odnoszące się do standardu „Dla dobrej szkoły”.